

"לבניינה של תורה" – חלק שא

שיחה שנמסרה בבניהמ"ד מפי מו"ר ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

"לְרִגְעִים תִּבְחַנְנֶנּוּ"

חיזוק לקראת סוף הזמן

למערכה? מפרש רבנו גרשום: "ולפי שהיו עסוקים לכרות עצים למערכה היו מתבטלים מתלמוד תורה. אבל אותו יום פוסקין, ועשאוהו יום טוב, לפי שמכאן ואילך היו עסוקין בתורה". אכן, ישנה שמחה גדולה מאוד על הזכות לכרות עצים למערכה, אולם סוף סוף באותו הזמן בו נמשך קיום המצווה הרי לא למדו תורה. עתה, משמלאו את המשימה יש ביכולתם לשוב וללמוד, ועל כך שמחים כפליים.

"וְכָל הַפְּעִים לֹא יִשּׁוּ בָהּ"
בזמן האחרון שאלני אחד מבני העלייה שבישיבה שאלה המלמדת על גדולתו של הדור בו אנו חיים. מעין שאלה זו מספרים על מו"ר הרב בן-ציון פריימן

זצ"ל. הוא שאל האם הכתוב⁴ על בן עזאי שעסק בתורה ולא נשא אישה נאמר דווקא לגבי לימוד תורה או שיש לכך מקום גם לגבי דברים גדולים אחרים של עם ישראל? האם גם לגבי דברים כאלו קיים היתרו של בן-עזאי? אכן שאלה גדולה, אבל התשובה מאוד פשוטה: התורה היא מעל הכל! לכן ברור שלא כל הנדחה מפני לימוד תורה נדחה מפני מצוות אחרות.

לנו, הציבור הדתי-לאומי, ישנם ערכים רבים שאנו מאמינים בהם ומחנכים אליהם. אנו נושאים אותם בפועל על כתפינו, דווקא מתוך תורה. זוהי דרכה של תורת ארץ-ישראל, שממנה יונקים כל ענפי החיים של קיום האומה הישראלית בארץ ישראל. לכן, ישנם דברים

"אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יְעֹזְרוּ"

אתמול בשעה הזו נועדנו לפגישת "שֶׁבֶת אָחִים גַּם יָחַד"¹, במטרה להיוועץ יחד כיצד נחזק את הלימוד בחמשת השבועות הנותרים עד לסוף ה"זמן" בישיבה. ברצוני לשתפכם שמאוד שמחתי לראות אנשים צעירים בעלי מחשבות גדולות, מחשבות על הדרך להעצים את לימוד התורה ועל האופנים לקדמו עוד. גם היום ברצוני לעסוק בנקודה הזו, בסייעתא דשמיא.

לא היו ימים טובים לישראל

כאותו היום בו התווספו

ללימוד התורה

עוד מספר דקות יקרות

"שֵׁשׁ אָנְכִי עַל אֲמֶרְתְּךָ"

חז"ל אומרים² ש"לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים". במסכת בבא בתרא³ מביאה הגמרא הסבר נוסף למיוחד בט"ו באב, נוסף על הטעם

המפורסם המופיע במשנה: "יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה". הלוא אם רבש"ע או הכהן הגדול היו פונים לאחד מהנמצאים בבית מדרש זה ומבקש ממנו לכרות עצים למערכה, הוא היה מתרגש ומזדרז לקיים את המצווה בשמחה גדולה. הלוא דבר הוא – לכרות עצים למזבח! הרי עם ישראל מייחל מזה אלפיים שנה שיבנה בית המקדש ותחודש העבודה. אם כן, על מה השמחה כאשר סיימו לכרות את העצים

¹ תהלים, פרק קלג, פסוק א

² תענית, פרק ד, משנה ה

³ דף קכא, עמוד ב. פירש הרשב"ם: "מניסן ועד ט"ו באב היו כורתים עצים לצורך המערכה לכל השנה. מכאן ואילך תשש כח החמה ויש בעצים לחלוחית ומעלין עשן וגם יגדל תולעת... ואותו יום שפסקו היו שמחים, לפי שבאותו יום היו משלימים מצוה גדולה כזאת".

⁴ עיין יבמות, דף סג, עמוד ב

השמחה ביום ט"ו באב היא על כך ש"מכאן ואילך, דמוסיף - יוסיף", כלשון חז"ל⁹, כלומר: למוסיף בלימוד מאותו יום - יוסיפו חיים. מאחר והלילות הולכים ומתארכים יותר יש יותר זמן ללמוד, נוספו עוד מספר דקות שניתן לנצלן ללימוד התורה, על כך ישנה שמחה גדולה. זוהי שמחה על ההתחדשות בלימוד התורה, על תוספת הזמן ביחס למשך הזמן אליו הורגלו בטרם יצאו לכריתת העצים. זמן מועט זה הוא העושה את כל ההבדל.

"וְנִהְיֶה אֲנַחְנֵנוּ... יוֹדְעֵי שְׂמֵחָ"

פעמים רבות הזכרנו בבית-מדרשנו את דברי הגמרא¹⁰ על רב ששת, שהיה חוזר על תלמודו כל שלושים יום. אז היה נשען על הדלת ואומר: "חדאי נפשאי! חדאי נפשאי! לך קראי לך תנאי!" - 'שמחי נפשי! למדתי בשבילך, העצמתי אותך!'. שואלת על כך הגמרא: למה התכוון רב ששת באומרו "למדתי בשבילך"? הלוא לימוד תורה מקיים את כל העולם - קיום מדינת ישראל, קיום עמנו, קיום משפחותינו, כולם עומדים על לימוד התורה, כפי שהזכרנו בפגישתנו אתמול. "אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ!" אם כן, מדוע לשמוח על ההתגדלות האישית? משיבה הגמרא: "מעיקרא כי עביד איניש - אדעתא דנפשיה קא עביד". פירוש הדבר: על אף שודאי שהלימוד מקיים את העולם, וודאי שעל השאיפה וההסתכלות להיות מופנים אל התורה הגדולה, מכל מקום בתחילת הלימוד - שבמצב זה כולנו מצויים - הלימוד מונע מכוח הרצון להתגדלות בתורה מצד הערך האישי של כל אחד ואחד מהלומדים. מתוך כך, האדם הולך והופך להיות אדם כללי, אדם הרואה לנגד עיניו את טובת העם וטובת העולם.¹¹

הוא יותר על שהם גשמיים, ואפילו חפצי שמיים שהם המצוות, דסוף סוף הם מעשים שהאדם עושה בגופו הגשמי".

⁹ תענית, דף לא, עמוד א

¹⁰ פסחים, דף סח, עמוד ב

¹¹ עיין שיחות הרב צבי יהודה, בראשית, שקידת התורה, סעיף 2: "לומדים תורה בשביל כל עם ישראל, אך כיסוד עליך

שאכן הם ענף אך יש להם ערך של קודש. לדוגמא, אנו יוצאים לשרות הצבאי, ובשל כך פוסקים מלימוד התורה, מתוך ראיית השירות כחובה תורנית-הלכתית גם ללומדי התורה, מתוך ראיית השירות כערך גדול וקדוש. כמו כן, אנו שותפים בבניין-הארץ, שזהו עניין גדול וקדוש. אשרינו שכך הוא! אכן, מגמרא זו לומדים דבר נפלא: ודאי שכריתת עצים למערכה חשובה לאין-ערוך. ייתכן שהיא נחשבת רק כהכשר מצווה, אבל על כל פנים ודאי שזו מצווה גדולה להיות שותף בהדלקת אש התמיד על גבי המזבח שבבית המקדש. ודאי שהיה מותר לבטל תורה לצורך כריתת עצים למערכה, שהרי הלכה פשוטה היא שמבטלים תורה לצורך קיום מצוות שאינן יכולות להתקיים על ידי מישהו אחר⁵. זה פשוט, הרי אנו מתפללים, אוכלים ומקיימים מצוות אחרות על חשבון לימוד תורה. אף על פי כן, כאשר אלה שעסקו במלאכה הגדולה והקדושה הזו חזרו לספסלי בית-המדרש מילא אותם הדבר שמחה עצומה, כפי שמציינים חז"ל: "לא היו ימים שמחים לישראל" כאותו יום בו חזרו ללמוד לאחר שסיימו לקיים את המצווה הגדולה הזו. מדוע? משום שאין דבר הגדול מערך לימוד תורה, אשר היא השמחה השלימה, שממנה יונקים כל שאר הערכים⁶. כל הערכים נובעים מתוך התורה, אבל לא יישוו לה, כמו שכתוב⁷: "וְכָל חֻפְצִים לֹא יִשְׁווּ בָהּ". המהר"ל מרחיב על כך רבות ב"נתיב התורה"⁸.

⁵ עיין רמב"ם, ספר המדע, הלכות למוד תורה, פרק ג, הלכות ג-ד: "אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה. לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום. היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה - אם אפשר למצוה להיעשות על ידי אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו - יעשה המצוה ויחזור לתלמודו"; שולחן ערוך, יורה דעה, סימן רמו, סעיף יח.

⁶ עיין בחוברת "והיו לאחדים בידך"

⁷ משלי, פרק ת, פסוק יא. עיין מועד קטן, דף ט, עמוד ב

⁸ עיין נתיבות עולם, נתיב התורה, פרק א: "כי התורה היא השכל העליון שנתן ה' יתברך לעולם, ובדאי מעלת השכל

ביותר בחיים – מְשָׁב הזמן, כבר מגיל צעיר – בגן, בבית הספר היסודי ובגיל התיכון. אנו גדלים בדמיון שלזמן יש את המרחבים שלו לאין קץ. אולם, משאנו באים לישיבה עלינו לשנות את המבט ולהבין שחמישה שבועות של לימוד תורה זה ‘עולם’ שלם. מספרים שבישיבת קלם שבליטא היו מקיימים סדר בן חמש דקות¹³, כדי לחנך להעריך את זמן הלימוד.

כאשר הרב חיים סבתו שליט”א הספיד את הרב בן-ציון פריימן זצ”ל אמר: ”הוא ‘חי את הרגע’¹⁴. זכורני, שהרב פריימן פעם תפס אותי בפינת בית המדרש הסמוכה לכניסה, וביקשני שניסע לקבר רחל להתפלל על עם ישראל. מששם ליבו לכך שנתרו עוד חמש דקות ביקש שנלמד בהן עוד מעט. הרי חמש דקות הן המון זמן!

לעומת זאת, בעולם המודרני חמש דקות אינן נחשבות למאומה. לעיתים הן נחשבות אם ניתן להרוויח בהן ממון, אך זמן לימוד אינו שווה כבר. אנשים מרשים לעצמם להסתובב סחור סחור, לבדוק ללא הרף אם יש חדש, כאילו הצמחים הספיקו לצמוח עוד בדקות הספורות שחלפו... היממה ארוכה ועלינו לנצל כל רגע שבה. אכן ישנם צרכים בהם יש לטפל, אולם יש לדעת כי עיקר הכל הוא תוספת כלשהי בעיון ובבקיאות, בגמרא ובאמונה.

”קל וחומר מסלמנדרא!”

יש גמרא מעניינת מאד בסוף מסכת חגיגה: ”אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן, קל וחומר מסלמנדרא; ומה סלמנדרא שתולדת אש היא – הסך מדמה אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים, שכל גופן אש, דכתיב: הֲלוֹא כֹה דְבָרֵי פֶּאֶשׁ נֶאֱמַר ה” – על אחת כמה וכמה:” מהי הסלמנדרה? מסביר רש”י דבר מעניין מאוד¹⁵: ”חיה הנבראת מן האור, כשבוערין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק” – אם

אין זו אגואיסטיות אלא זוהי דרך ההתגדלות. הרצון לדעת את המסכת, הרצון לסיים את המסכת, הרצון לדעת את הסוגיות הללו כראוי ובעיון, הרצון לנצל את הזמן ולגדול בתורה – כל אלה נותנים לאדם את המוטיבציה להמשיך ולגדול בתורה. ”אשרי מי שגדל בתורה”¹² – ולא ”שגדול בתורה”, זהו דבר פשוט – אשרי העמל על דף ועוד דף; עמל ב’סדר’ ובעוד ‘סדר’; על תוספות, על פסק של ה’שולחן ערוך’ ב’יורה דעה’ או ב’אבן העזר’. אשרי הבונה בקרבו קומה ועוד קומה. אשריו, הוא גדל בתורה.

יש להפנים שבשלב ראשון על כל אחד ואחד מאיתנו לבנות בקרבו את בניין התורה, ולשם כך כל דקה משמעותית, כל סדר משמעותי. על כן ישנה שמחה גדולה כאשר מתאפשר לשוב וללמוד, אפילו אם עד עתה עסקנו בדברים גדולים וחשובים, שהרי אין למעלה מלימוד התורה!

השירות הצבאי, לדוגמא, הוא ערך גדול וקדוש, השירות בצבא הוא מצווה, ולמרות זאת כאשר חוזרים מהצבא לישיבה יש לשמוח מאוד מפי שהתורה למעלה מהכל. לא היו ימים טובים לישראל כאותו היום בו התווספו ללימוד התורה עוד מספר דקות יקרות.

”פֶּאֶהֶבְתָּה תִּשְׁגָּה תְּמִיד”

לדעתי, הקושי נובע מכך שאנו גדלים בתחושה מסוימת נוראית כאילו אין ערך לזמן. כיום ישנו מושג ‘להעביר את הזמן’, ‘לשרוף את הזמן’. הביטוי ‘לשרוף את הזמן’ מובנו הוא לשרוף את החיים. לאבד את חמשת השבועות האחרונים של ‘זמן קיץ’, למשל, דומה הדבר לאדם שחלילה יוותר על חמישה שבועות מימי חייו. זוהי משמעות הדברים. לצערנו, אנו גדלים באווירה זו של זילות המְשָׁב היקר

לדעת מה ערך התורה בשבילך. בזה שתתגדל, יהיה לך ערך עבור כל שמיים וארץ... העמל והיגיעה להתמלא תורה הוא בניין עמודי שמיים וארץ... קודם כל עליך לעסוק בה באופן פרטי, כאילו אגואיסטי. על ידי לימוד וחזרה, שקידה בחברותא, שיעורים בישיבה, כולנו יחד”.

¹² ברכות, דף יז, עמוד א

¹³ עיין תנועת המוסר, חלק ב, עמוד 207

¹⁴ קול מציון, עמוד 66. עיין עוד לבקר בהיכלו עמודים 57-76.

¹⁵ ד”ה סלמנדרא

נחזק איש ואת רעהו לעמוד קודם-כל בסדרים הרגילים, ואף להוסיף מעבר להם, כדי שיהיה לנו בעזרת ה' סיום זמן חזק, שבתות מרוממות והתעלות; כדי שנגיע לי' באב דשנים ומלאים בשמחה ובסיפוק על כך שזכינו, על כך שהתקדמנו. אף מי שלא הספיק עד היום לעשות מספיק עדיין הוא יכול לתקן, "כל זמן שהנר דולק ניתן לתקן", עוד ניתן לנצל את החיים, 'לחיות את הרגע', והקב"ה יוליך את האדם בדרך בה הוא רוצה לילך¹⁷.

מדליקים אש במקום מסוים במשך שבע שנים בלי הפסק תגדל שם סלמנדרה. רבי עקיבא איגר מציין לעיין בחולין דף קכז עמוד א, שם מסביר רש"י באופן אחר: "שָׂרֵץ הַנוֹצֵר מִן הָאוֹר מַעְצֵי הַדָּם עַל יְדֵי כַשְׁפִּים".

היה אומר על כך הרב צבי יהודה זצ"ל בשם אביו הרב זצ"ל הסבר מאוד מעניין¹⁶: ישנם שני סוגי תלמידי חכמים: יש תלמיד חכם הנוצר על ידי ישיבה של שבע שנים של אש - היינו שקידה בוערת מרובת שנים. 'שבע' הוא לשון ריבוי, הכוונה לתקופת זמן ממושכת של שקידה והתמלאות בתורה. זהו תלמיד חכם אמיתי, תלמיד חכם של עמל, של שקידה, של בנייה, המייקר כל רגע כזמן המאפשר צמיחה. תלמיד חכם שכזה אכן ישמח כאשר סדר ערב יתארך, כאשר יתאפשר לו להקדיש עוד מספר דקות לימוד. ישנו גם תלמיד חכם של כישוף, כזה שנוגע קצת פה וקצת שם, ללא שקידה וגדילה מסודרת.

"וְלֹאֲחִיו יֹאמֵר חֶזֶק"

ארבעה שבועות ומחצה נותרו לנו עד לסיום הזמן. אשרי הזוכה לנצלם כדבעי. הכל תלוי בהחלטה, הלוא יש לנו בחירה חופשית המובילה את חיינו, אנו בוחרים את האופן בו אנו מעוניינים שהחיינו יתנהלו. בידינו לבחור את האופן בו ייראו ארבעה וחצי השבועות הבאים. אשרי מי שיגדל את עצמו בשקידה הזו של שבע שנים, אם יצליח חמש שנים בשקידה גם זה טוב... עלינו ליצור קביעות, שקידה, עמל, רצינות והתמסרות.

איש לרעהו יאמר חזק להחליט לאחר המפגש אתמול ולאור השיחה היום שאנו רוצים כאיש אחד בלב אחד להתחזק בלימוד התורה. אתמול נקבע שנצטופף בבית-המדרש, שייקבעו עוד זמנים. אבל בסופו של דבר הכל תלוי בהחלטת כל אחד מאיתנו.

¹⁶ שיחות הרב צבי יהודה, בראשית, עמוד 316; לשלושה באלול, חוברת א, סעיף פו

¹⁷ עיין מכות, דף ג, עמוד ב

